

ЗАШТИТА ПРАВА ИЗ ОБЛАСТИ РАДА

Зборник радова

Редактор
Проф. др Зоран ИВОШЕВИЋ

Београд
2011.

Инв. бр. а-7882

**ЗАШТИТА ПРАВА
ИЗ ОБЛАСТИ РАДА
Зборник радова**

Издавач

ИП "Глосаријум"

Београд

Риге од Фере 12

Тел./факс 011/2182-163

E-mail: glosarijum@glosarijum.com

За издавача

Милан Жамац

директор

Редакџор

Проф. др Зоран Ивошевић

Уредник

Милан Жамац

Компјутерска обрада

Весна Станић

Штампа

“Глосаријум”, Београд

Тираж:

200 примерака

ISBN 978-86-81839-89-8

САДРЖАЈ

Проф. др Зоран ИВОШЕВИЋ	
ТРИДЕСЕТ РАЗЛОГА ЗА НОВЕЛИРАЊЕ	
ЗАКОНА О РАДУ-----	5

Снежана АНДРЕЈЕВИЋ	
ПОСЕБНА ПРАВИЛА ЗА РЕШАВАЊЕ	
ИНДИВИДУАЛНИХ И КОЛЕКТИВНИХ	
РАДНИХ СПОРОВА -----	18

Др Драгиша Б. СЛИЈЕПЧЕВИЋ	
УСТАВНА ЖАЛБА У СФЕРИ РАДНИХ ОДНОСА ----	48

Бисерка ЖИВАНОВИЋ	
СПОРОВИ ЗА ОЦЕНУ ЗАКОНИТОСТИ	
ОДЛУКА ПОВОДОМ ИЗБОРА И РАЗРЕШЕЊА	
ОРГАНА ПРАВНИХ ЛИЦА-----	72

Снежана НОВЧИЋ	
ПОБИЈАЊЕ ОДЛУКА О ИЗБОРУ	
И РАЗРЕШЕЊУ ОРГАНА УПРАВЉАЊА	
ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА-----	85

Ружа УРОШЕВИЋ	
ТУЖБА ЗБОГ ЋУТАЊА УПРАВЕ	
У РАДНИМ СПОРОВИМА -----	111
Дејан КОСТИЋ	
СПОРОВИ ПОВОДОМ ШТРАЈКА ПРЕД	
АГЕНЦИЈОМ ЗА МИРНО РЕШАВАЊЕ СПОРОВА --	128
Јаблан ОБРАДОВИЋ	
ЗАШТИТА ПРАВА ИЗ РАДНОГ ОДНОСА	
КОД ФОНДА СОЛИДАРНОСТИ-----	139
Предраг ПЕРУНИЧИЋ	
ИНСПЕКЦИЈСКИ НАДЗОР У ПРИМЕНИ	
ПРОПИСА О РАДУ -----	160
Милан ИВОШЕВИЋ	
ДИСЦИПЛИНСКИ ОТКАЗНИ РАЗЛОЗИ -----	196
Проф. др Зоран ИВОШЕВИЋ	
РАДНОПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ДИРЕКТОРА -----	207
Нада СОКОВИЋ	
ПРОФЕСИОНАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЈА	
И ЗАПОШЉАВАЊЕ ОСОБА	
СА ИНВАЛИДИТЕТОМ -----	211
Снежана АНДРЕЈЕВИЋ	
НЕЗАКОНИТИ ПРЕСТАНАК РАДНОГ ОДНОСА----	237
Оливера КИЋАНОВИЋ	
УСЛОВ ДОБРЕ ПРИМЕНЕ ЗАКОНА	
О СПРЕЧАВАЊУ ЗЛОСТАВЉАЊА НА РАДУ:	
ПРАВНИЧКА, СОЦИЈАЛНА И ЕМОЦИОНАЛНА	
ИНТЕЛИГЕНЦИЈА -----	248
Проф. др Зоран ИВОШЕВИЋ	
ЗАКОН О СПРЕЧАВАЊУ ЗЛОСТАВЉАЊА	
НА РАДУ -----	273

ПОВРЕДА НА РАДУ И ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБОЉЕЊЕ----- 282

Проф. др Небојша ШАРКИЋ

Младен НИКОЛИЋ

ИЗВРШАВАЊЕ СУДСКИХ ОДЛУКА

ИЗ РАДНОГ СПОРА И УЛОГА ВАНСУДСКОГ

ИЗВРШИТЕЉА----- 313

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

349.2(497.11)(082)

347.9:331(497.11)(082)

331.109.6(497.11)(082)

ЗАШТИТА права из области рада : зборник
радова / редактор Зоран Ивошевић. - Београд :
Глосаријум, 2011 (Београд : Глосаријум). -
335 стр. : 21 cm

Тираж 200. - Стр. 3-4: Реч унапред / Зоран
Ивошевић. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија уз
поједине радове.

ISBN 978-86-81839-89-8

1. Ивошевић, Зоран [уредник] [аутор додатног
текста]

а) Радни односи - Србија - Зборници б)

Запослени - Правна заштита - Србија -

Зборници с) Радни спор - Србија - Зборници

COBISS.SR-ID 182978060

Проф. др Небојша ШАРКИЋ*
Младен НИКОЛИЋ**

ИЗВРШАВАЊЕ СУДСКИХ ОДЛУКА ИЗ РАДНОГ СПОРА И УЛОГА ВАНСУДСКОГ ИЗВРШИТЕЉА

I Увод

Систем извршења у Републици Србији има озбиљне недостатке и то је добро познато, пре свега стручној јавности. Основни недостатак тиче се самог спровођења извршења (предузимања појединих извршних радњи) и очигледно је да судови, у чијој су искључивој надлежности како дозвола, тако и спровођење извршења у тренутним условима, не могу постићи завиднију ефикасност. Доношење новог закона који ће на другачији начин уредити ову област, поред осталог и на тај начин што ће растеретити суд и децентрализовати извршни поступак, пре свега увођењем извршитеља, који ће самостално обављати ову делатност (али уз контролну улогу суда),

* Проф. др Небојша Шаркић, Правни факултет Универзитета Унион.

** Младен Николић, судија Приведног апелационог суда.

одразиће се и на ефикасност у поступању суда у предметима у којима се извршавају одлуке донете у радним споровима. Ово очекујемо из два разлога. Један део извршних радњи које се тичу наплате новчаних потраживања преузеће вансудски извршитељи.¹⁾ Осим наведеног, измештањем једног броја извршних радњи из суда, створиће се додатно време које ће судије моћи посветити предметима који ће бити искључиво у надлежности суда, а очекујемо да извршавање одлука о враћању запосленог на рад остане у искључивој надлежности суда. У овом реферату говорићемо управо о улози вансудског извршитеља у поступку извршења уз ближу назнаку која се тиче улоге у извршавању појединих одлука из радних спорова (пре свега новчана потраживања), али и због целине теме, о ономе што је у већој или мањој мери познато стручној јавности, а то је враћање запосленог на рад, где се не очекују битне измене у извршној процедури.

II Вансудски извршитељ

Свакако најважнија новина која се предвиђа у новом закону²⁾ је увођење вансудских извршитеља. То је и разлог зашто ћемо дати неколико основних напомена о делатности извршитеља како бисмо касније могли да изнесемо своје мишљење о томе које послове у реформи извршног поступка, по нашем мишљењу, треба да обавља вансудски извршитељ, а које послове суд.

Глобално узето разликујемо два основна система извршења у области чинидби или радњи ван суда. По једном систему који је још увек доминантан, искључиву улогу има суд. Суд доноси одлуку о дозволи извршења и руководи читавим поступком. У току поступка суд ангажује помоћне органе суда да обављају одређене радње за суд. По другом систему постоје одређене службе које поседују (мању или већу) самосталност. Овај други вид извршавања углавном је доми-

1) С обзиром да још није познато који ће назив (приватни, јавни...) користити законодавац, ми ћемо се у овом реферату користити називом вансудски извршитељ.

2) Предвиђено је да закон има назив "Закон о извршењу и обзбеђуњу".

нантан у земљама англосаксонског права. У последње време он је почео да се преноси и на Европу и у неколико европских земаља је са различитим модалитетима усвојен (Финска, Мађарска, Бивша Југословенска република Македонија...). Због значаја искустава различитих земаља нарочито земаља из нашег окружења морамо назначити да су различита правна решења довела до веома различитих искустава у примени вансудског извршитеља.

Основна карактеристика вансудског извршитеља је да је то приватна – слободна професија. Услови за обављање делатности регулисани су законима али су углавном то следећи услови: дипломирани правник са одређеним радним искуством, извршитељ мора имати посебан испит за обављање послова извршитеља, мора поседовати одређене услове за обављање те делатности као што су: пословни простор, механиграфска обрада предмета, место за остављање вредних ствари, складиште за остављање кабастих ствари које може имати у власништву или закупу и сл.

Права и обавезе вансудског извршитеља су детаљно регулисани законом. Они као слободна професија, попут адвоката или јавних бележника – нотара, формирају своје извршитељске коморе. Комора има значајну улогу са становишта: заштите права професије, њиховог представљања у земљи и иностранству, школовање подмлатка, утврђивање дисциплинске одговорности извршитеља, доношење етичког кодекса и праћење његове примене и сл.

Доминантан модел у земљама Европе које су усвојиле вансудског извршитеља је да се његов рад ипак базира на ограниченом деловању које спроводи под надзором суда. Он спроводи извршење након што је суд донео одлуку о дозволи извршења и уколико постоји неки од правних лекова, одлуку по правним лековима доноси такође суд. Суд доноси и одлуке о нпр. упућивању на парницу или заштити трећих лица, те обустави поступка у случају када је испуњен неки од законом предвиђених услова.

За разлику од овог модела, модел који је на пример заснуван у Македонији подразумева потпуну самосталност извршитеља. Странка која је добила извршну исправу обраћа се извршитељу који сада спроводи извршење на основу законом

предвиђених процедура. Једини правни лек који је у Македонији предвиђен против поступања извршитеља је приговор председнику суда на рад извршитеља. Председник суда на подручју на коме се спроводи извршење само може вршити контролу да ли је извршитељ у току спровођења извршења прекорачио неку од граница које су му законом предвиђене.

По нашем уверењу овакав модел није иманентан нашем правном систему. Степен нашег развитка, опште друштвени услови у овом тренутку не би погодовали увођењу вансудских извршитеља са потпуно слободним обимом делатности.

Према предлогу закона који је објављен, предлагач је имао слично мишљење као и аутори овога реферата. Предложено је поступно увођење вансудских извршитеља који ће представљати приватну – самосталну правну професију. Вансудски извршитељи у нашем праву, радиће под контролом суда и то тако што ће суд донети решење о дозволи извршења, а потом ће се предмети, уколико се извршни поверилац определио за вансудског извршитеља, равномерно распоређивати вансудским извршитељима на подручју на коме треба спровести извршење.

Ипак, законодавац није увео вансудског извршитеља као потпуно самосталну делатност у целокупној надлежности извршног права. Законодавац је оставио одређена ограничења да се поједина извршења могу спровести само преко суда. То је сасвим сигурно поступак предаје или одузимања деце. Комплексност материје предаје или одузимања детета је сигурно такве природе да се мора максимално заштитити и оставити у искључивој надлежности суда. Идентично становиште заузето је и код других одлука из уређивања породичних односа као што су виђење деце или промена одлуке о поверавању детета или промена одлуке о уређивању начина виђања деце.

Према тренутним размишљањима, која такође подржавамо и друге одлуке које су у сфери тзв. незамењивих радњи не би требало поверити у надлежност вансудским извршитељима већ би требало да остану у надлежности суда те самим тим и судског извршитеља. Из материје нашега рада, сматрамо да би вансудски извршитељи могли да обављају оне по-

слове који се односе на наплату новчаних потраживања. Ту се најчешће као средство извршења остварује путем преноса новчаних средстава са рачуна (када је извршни дужник послодавац) или продајом покретних ствари и само изузетно продајом непокретности, а када је извршни дужник радник и пленидбом дела зараде. Вансудски извршитељ је много подеснији за ову врсту извршења јер је мотивисанији да спроводи извршење него судски извршитељ, по правилу биће боље опремљен него судски извршитељи и свакако ефикаснији. Мотивисаност вансудског извршитеља пре свега лежи у чињеници да он нема државну плату већ да је његова зарада условљена степеном наплате и спровођење извршења. Његова зарада зависи од степена спроведених извршења кроз проценат од остварене наплате те је сасвим разумљиво да је његова мотивација за спровођење извршења већа него када се ради о запосленом који има фиксну зараду.

По нашем мишљењу вансудски извршитељи моћи ће да обављају и поједине чинидбе као што су нпр. усељење или исељење из стана и пословних просторија. Вансудски извршитељ може ове послове квалитетно да обавља јер су они везани за услове као што је и напред назначено већа мотивисаност, опремљеност и ефикасност у раду.

Вансудски извршитељи могу да обављају и друге чинидбе које се односе нпр. на предају одређених ствари у државину, одузимање одређених ствари, чување одређених ствари, уновчавање одређених ствари, попис и процену имовине веће вредности, предају одређених писмена или поднесака и сл.

По нашем мишљењу ни у ком случају не би се могла вансудском извршитељу дати овлашћења пре свега у погледу враћања запосленог на рад. Чини се да је ова велика и веома сложена материја таква да нити би вансудски извршитељи били посебно мотивисани да овај посао преузму нити би се барем док се ова служба не афирмише њима могло поверити обављање ових послова.

Такође сматрамо да ни спорови у којима је дошло до повреде одређених права (право на почасовни дневни одмор, упис права у радну књижицу, права из инвалидске или

здравствене заштите и сл.) нису иманентни за вансудског извршитеља.

Вансудском извршитељу не би требало поверити ни извршење из области тзв. колективних спорова у којима је дошло до спора између запослених и послодавца или између дела запослених и послодавца. Ове спорове као и спорове из синдикалног организовања или из колективног преговарања, морао би да задржи суд с обзиром да се ови спорови често претварају у правно – политичке спорове и могу имати озбиљније последице не само на то правно лице у коме су већ настали већ и на ширу друштвену заједницу.

Без претензије да дајемо дефинитивна решења о томе које ће предмете у извршној материји из радних односа у будућности обављати вансудски извршитељ, а које ће задржати суд, сматрамо да је предност вансудских извршитеља у свим оним радњама где се обезбеђује брза заштита права извршних поверилаца, пре свега у наплати новчаних потраживања на покретним стварима. Знамо да законодавац ту предвиђа следеће фазе: попис, процену, одузимање, продају те намирење извршног повериоца. Свака од ових фаза подразумева одређено време, одређене околности као и услове за спровођење. Не може се ваљано одузети покретна ствар уколико је судски извршитељ неопремљен пратећим садржајима као што је одговарајуће возило за превоз, радна снага, магацин за складиштење и сл. Такође, да би се ствар ваљано продала извршитељ мора уложити одређена средства да се та ствар на пример опере, мало поправи или најпосто доведе у исправно стање. Такође, извршитељ мора бити мотивисан и да огласи јавну продају те да учини све да се постигне виша цена за ствар која се продаје. Вансудски извршитељ је увек мотивисанији да се ствар прода за већи износ с обзиром да је његова зарада као што смо рекли, условљена процентом од остварене продаје, док је код извршитеља који ради у суду његова зарада фиксирана државном – службеничком платом.

Ипак, вансудски извршитељи не могу, барем не у овој фази развитка нашег правног система, обављати све врсте извршења, те смо у овом делу дали наше виђење која извршења

могу, а које не, бити дата у надлежност вансудских извршитеља.

У следећем делу нашег рада даћемо приказ извршења најчешћих али и најзначајнијих (можемо слободно рећи, типичних) одлука које се доносе од стране суда када су у питању радни спорови (враћање на рад и новчано потраживање).

III Извршење одлуке о враћању запосленог на рад

Заштита права запослених по основу незаконитог престанка радног односа, а која се спроводи у радном спору, окончава се пресудом. Пресуда у овом радном спору по својој правној природи јесте двојака. Са једне стране, конститутивна, јер се поништава решење послодавца и кондемпнаторна, с друге стране, јер се туженоме, послодавцу, налаже обавеза одређеног чињења, односно обавеза отклањања свих последица доношења незаконитог решења, укључујући и враћање запосленог на рад.

Доношењем пресуде, међутим, поступак заштите права запосленог се не окончава. Пресуда у овом спору, је и кондемпнаторног карактера, што значи да се циљ заштите не исцрпљује искључиво у њеном доношењу. Стога је и потребно да уследи још један акт, односно акт извршења обавезе наложене у изреци пресуде, које може бити добровољно и принудно.

Извршење представља усклађивање правног и фактичког стања, нормативног и стварног. Оно представља конкретно и коначно остварење захтева који се истиче у тужби. Др Јован Ђорђевић наглашава да је извршење једно од најзначајнијих функција права, која чини, у основи, јединство са функцијом одлучивања. Исти аутор истиче: “Извршење је акт претварања норме у реални циљ и тиме израз успостављања јединства између норме и њене садржине, између констатације и друштвених односа, којима она себе потврђује или оспорава. У том смислу извршење у области права је мера рационалности и ефикасности. Она тражи склад и смањује противречност између теорије и праксе, између нормативног и стварног.”

1. Добровољно извршење одлуке о враћању на рад

У одређеном броју случајева пресуде о враћању радника на рад извршавају се добровољно.³⁾ Ова добровољност, једним делом, праћена је свешћу о могућности наступања принудног извршења пресуде, уколико се не поступи по изреци извршне пресуде у паричионом року. Добровољност у извршењу пресуде, када изрека налаже обавезу враћања запосленог на рад, подразумева фактичке и правне радње које су потребне да се запослени укључи у процес рада и то све у паричионом року садржаном у изреци пресуде.

Фактичке радње представљају фактичко омогућавање обављања оних послова које је запослени обављао пре незаконитог престанка радног односа. Правне радње које послодавац треба предузети у поступку реинтеграције, долазе до изражаја када је посао запосленог на који се треба вратити престао да постоји. Тада је за његову реинтеграцију потребно да се донесе одлука о распоређивању на друге послове и радне задатке који одговарају његовој стручној спреми односно радној способности стеченој радом.⁴⁾ Исто тако, сматрамо, да такву реинтеграцију треба да прати и одговарајућа измена Правилника о организацији и систематизацији послова, за случај да посао на који се запослени може распоредити више не постоји.

У случају добровољног извршења, правни основ за поновно укључивање запосленог у процес рада јесте сама извршна пресуда. Из тих разлога не постоји обавеза да се у предузећу нешто поновно одлучује о самом враћању радника на рад, већ реинтеграција подразумева поновно укључивање у радни однос без доношења посебне одлуке или решења.⁵⁾ Стога и не постоје нека посебна процесна правила за добровољно извршење извршних пресуда о враћању запосленог на

3) Члан 225. став 1. Закона о удруженом раду, прописивао је обавезу пословодног органа или овлашћеног радника у основној организацији да изврши правоснажну одлуку донесену у поступку за заштиту права радника.

4) Др Зоран Ивошевић: "Извршење одлуке о враћању радника на рад". Правни живот, бр. XXXIII 3/1983. стр. 322

5) Др Небојша Шаркић: "Извршење одлука донетих у радним споровима", Радни односи, зборник радова, Београд, 2004. стр. 193.

рад. Довољно је да послодавац писмено позове запосленог да преузме послове и радне задатке које је обављао пре доношења незаконитог решења о престанку радног односа.

2. Принудно извршење одлуке о враћању запосленог на рад

Добровољност у извршењу пресуда о враћању запосленог на рад, присутна је, дакле, у одређеном броју случајева. Међутим, неретко у пракси долази до отпора добровољном извршењу ових пресуда. Отуда, запослени, пошто послодавац пресудом наложени чинидбу није испунио у паричионом року и даље има даљу потребу за пружањем правне заштите како би коначно остварио своје право. Ово право запослени не може остварити сам, пошто држава, осим у изузетно одређеним ситуацијама, забрањује самопомоћ у остваривању права. Држава, која је забранила самовласно остваривање права, преузела је задатак да дефинитивно пружи обећану правну заштиту и да принудним путем омогући непосредну реализацију права запосленог тако што је одредила органе специјализоване за пружање ове правне заштите и прописала правила по којима ће они поступити приликом реалног пружања правне заштите у поступку принудне егзекуције.⁶⁾ Стога, запослени своје право, које је утврђено правноснажном и извршном пресудом, може остварити једино принудним судским путем, према правилима Закона о извршном поступку⁷⁾ (даље: ЗИП). С обзиром на изузетни значај материје која се третира у области парнице из радног односа, несхватљиво је зашто Закон о извршном поступку у основним начелима није одредио правила понашања и обавезу судова у смислу давања приоритета овим предметима или на други начин испољио одређене специфичности ове материје.⁸⁾

6) Др Гордана Станковић, Предмет извршног поступка, Правни живот, бр. 12/2004, X том, стр. 5.

7) "Службени гласник Р. Србије", бр. 125/04.

8) Види више: др Небојша Шаркић: "Извршење одлука донетих у радним споровима", Радни односи, Зборник радова, Београд, 2004. стр. 191.

Месна надлежност, на основу члана 227. ЗИП-а, установљена је у корист суда на чијем подручју је седиште послодавца. Овакво решење чини се оправданим. Наиме, извршење ове пресуде врши се новчаним кажњавањем извршног дужника, послодавца,⁹⁾ а средство извршења ради наплате новчане казне је у највећем броју случајева пленидба и пренос средстава са рачуна послодавца, а који се углавном води тамо где је седиште послодавца. Иако ЗИП упућује на сходну примену Закона о парничном поступку, који посебну месну надлежност прописује у корист суда на чијем подручју се рад обавља или би требало да се обавља, сматрамо да нема места примени ове посебне надлежности и у извршном поступку, с обзиром да је ЗИП-ом месна надлежност изричито одређена.¹⁰⁾

Поступак код месно надлежног основног суда покреће запослени, извршни поверилац, писменим предлогом против извршног дужника, послодавца, који обавезу наложену у извршној исправи, пресуди, није добровољно извршио у паричионом року. Иако ЗИП не садржи посебне одредбе о томе шта овакав предлог треба да садржи, може се рећи да исти треба да буде разумљив и уредан, односно да садржи све елементе (као и сваки други предлог) из члана 49. овог закона.

Предлог за извршење по извршној исправи о враћању запосленог на рад, запослени, у складу са садашњим законом, може поднети само у року од 30 дана од дана када је стекао право да тај предлог поднесе. Предвиђа се да тај рок у новом закону износи 60 дана, чиме би се запосленом омогућио нешто дужи рок за подношење предлога, с обзиром да су последице за пропуштање рока значајне. Запослени стиче право да поднесе предлог за принудно извршење првог наредног дана по протеклу паричионог рока, односно рока за добровољно извршење извршне исправе.

У питању је преклузивни рок, чијим протеклом запослени губи право да захтева враћање на рад принудним путем,

9) Др Небојша Шаркић, Николић Младен, Коментар Закона о извршном поступку, Службени гласник, Београд, 2006. стр. 412.

10) До супсидијарне примене Закона о парничном поступку може доћи у случају када запослени рад обавља ван седишта послодавца. Види више: др Зоран Ивошевић: *op. cit.*, стр. 325.

односно тако поднети предлог суд по службеној дужности одбацује као неблаговремен.

Рок за покретање поступка је скраћен, како у актуелном закону, али и у будућем, у односу на ранија законска решења,¹¹⁾ а разлози су двојаки.¹²⁾ Прво, постоји значајна заинтересованост запосленог да се врати на рад, с обзиром да је престанком радног односа лишен средстава којим себи и својој породици обезбеђује егзистенцију. Друго, због могућности да извршни дужник по захтеву извршног повериоца у извршном поступку буде обавезан да му по правноснажности пресуде којом је враћен на рад исплати зараду коју би остварио да је био на раду, поставља се питање да ли извршни поверилац злоупотребљава своја права, када, рецимо у случају рокова из ранијих закона, подноси предлог за извршење на крају самог рока од шест месеци.¹³⁾

Извршење по извршној исправи, по којој је послодавац дужан да запосленог врати на рад и да му поново повери послове које је раније вршио, по својој природи спада у ширу групу извршења ради остварења неновчаног потраживања. Основно обележје ове врсте извршења јесте да се принудним путем издејствује радња коју може извршити само извршни дужник, те следствено томе, радњу враћања запосленог на рад не може извршити неко треће физичко или правно лице, већ само послодавац са којим је запослени био у радном односу. За случај да послодавац добровољно не испуни своју обавезу, различита законодавства прописују различита решења, али се она сведе на различите санкције које ће принудити послодавца да испуни чинидбу наложену у извршној исправи.

Наш законодавац се, пратећи упоредноправна решења, чланом 229. ЗИП-а, одређује за систем новчаних казни, као

11) Према Законима о извршном поступку из 1978. и 2000. године, рок за покретање поступка био је шест месеци.

12) Др Небојша Шаркић, Младен Николић, *op. cit.*, стр. 409.

13) Овај разлог, са друге стране, може бити оправдано критикован, јер дужник треба да сноси све последице непоступања по извршној судској одлуци. Ипак, дужник би се могао ослободити ове обавезе уколико докаже да је предузимао радње (позивање повериоца) ради спровођења извршења.

меру притиска која погађа имовину извршног дужника, а која се изриче не само послодавцу, већ и одговорном лицу, што представља новину у нашем извршном законодавству. Наиме, овде долази до одступања од правила да се извршење одређује само према оном лицу које је било странка у парничном поступку и као такво означено као извршни дужник у извршној исправи. Проширивањем дејства извршне исправе, поред послодавца, и на одговорно лице, желела се појачати ефикасност у извршењу одлука ове врсте, јер су често управо одговорна лица (најчешће директор) из разних разлога, користећи свој утицај онемогућавала враћање запосленог на рад и поред изрицања новчане казне послодавцу у извршном поступку.¹⁴⁾

Сам поступак новчаног кажњавања спроводи се према општим правилима за извршење ради остварења неновчаног потраживања, па се, према члану 45. став 1. ЗИП-а, новчана казна према правном лицу може се изрећи у распону износа од 30.000,00 динара до 1.500.000,00 динара, а према физичком лицу од 3.000,00 до 150.000,00 динара. Суд изриче новчану казну извршном дужнику, при чему му оставља додатни рок да своју обавезу из извршне исправе добровољно изврши. Суд је дужан да пре изрицања новчане казне омогући извршном дужнику да се изјасни (укључујући и могућност одређивања рочишта), што подразумева да ће се предлог за извршење додати извршном дужнику. Ово је неопходно из разлога да би суд донео правилну одлуку о висини новчане казне коју ће изрећи, с обзиром на распон прве казне коју прописује ЗИП и права извршног повериоца да одмах предложи и највиши износ казне, као и обавезе суда да пре доношења решења којим изриче новчану казну води рачуна при одмеравању висине казне о материјалним приликама извршног дужника, те значају радње коју мора обавити.¹⁵⁾

Уколико извршни дужник, послодавац, у остављеном року не изврши своју обавезу, суд спроводи извршење казне. Уз спровођење решења, суд изриче нову новчану казну и то у повећаном износу. Суд ће наставити са изрицањем новчане

14) Др Небојша Шаркић, Младен Николић, *op. cit.*, 72.

15) Др Небојша Шаркић, Николић Младен, Коментар закона о извршном поступку, "Службени гласник", Београд, 2006. стр. 73

казне сваки пут у повећаном износу у односу на претходно изречену новчану казну све док извршни дужник не поступи по налогу суда.¹⁶⁾

Наплата новчане казне остварује се према правилима извршења за новчана потраживања. Средства извршења ради остварења новчаног потраживања одређује сам извршни поверилац у предлогу за извршење и то могу бити сва средства која су таксативно наведена у члану 42. став 2. ЗИП-а. Најчешће ће то према послодавцу бити пренос средстава која се воде на рачуну код банке, а према одговорном лицу, пренос новчаног потраживања (на заради одговорног лица) или продаја покретних ствари. Саму наплату новчане казне врши суд по службеној дужности, а трошкове настале изрицањем и извршењем исте сноси извршни дужник.

Проблем враћања запосленог на рад не исцрпљује се самом фактичком реинтеграцијом запосленог на рад. С обзиром на темељно начело радног права, односно права на рад, институт враћања на рад инкорпорира и многа друга права из радног односа која су запосленом била ускраћена за време незаконитог удаљења са рада, као што је упис стажа у радну књижицу, уплате доприноса код надлежног фонда пензијског и инвалидског осигурања и сл.¹⁷⁾ На то упућује и одредба члана 230. ЗИП-а, која прописује могућност извршног повериоца, запосленог, да поднесе предлог, било заједно са предлогом за враћање на рад било посебним предлогом али у оквиру истог поступка којим тражи да буде враћен на рад, којим захтева од послодавца да му исплати накнаду зараде за временски период од правноснажности пресуде до фактичког враћања на рад. Овај предлог може бити постављен и накнадно, али само до окончања извршног поступка, а решење које суд, при том, доноси има правно дејство решења о извршењу и из-

16) Произлази да је теоретски могуће новчану казну изрећи извршном дужнику у овом случају неограничен број пута. Види више: др Небојша Шаркић, Извршење ради наплате новчаног потраживања (средства извршења и извршење ради остварења неновчаног потраживања), Извршење судских одлука, Зборник радова, Београд, 2007.

17) Др Небојша Шаркић: "Извршење одлука донетих у радним споровима", Радни односи, Зборник радова, Београд, 2004. стр. 194.

вршава се оним средством које је извршни поверилац определио приликом подношења предлога.

Извршни дужник може захтевати да ово решење суд стави ван снаге, ако су се након доношења решења измениле околности на основу којих је оно донесено (примена клаузуле "rebus sic stantibus"), као што је на пример чињеница да је извршни поверилац у спорном периоду радио код неког другог послодавца.

Накнада зараде, у овом случају, остварује се у износу зараде коју би запослени остварио да је радио (ова чињеница се може доказати прибављањем извештаја о обрачуна зарада код извршног дужника), а ако је суд само делимично усвојио захтев извршног повериоца за исплату накнаде зараде, запослени може остатак зараде остваривати у парничном поступку.

IV Наплата новчаног потраживања

Најчешћи вид остваривања права из радног односа односи се на новчана потраживања. То је сасвим разумљиво с обзиром да се као мера свих ствари одређује новац. Радник може потраживати неисплаћену зараду, неисплаћене посебне додатке за ноћни, сменски рад, за теренски додаток, трошкове путовања и сл. Радник такође може имати новчана потраживања према фирми и због других видова накнаде штете било да се ради о телесном оштећењу, повреди на раду, смрти члана породичног домаћинства и др.

Новчано потраживање досуђено извршном одлуком суда запосленом по било ком основу, спроводи се у складу са одредбама дела III ЗИП, а зависно од тога које је средство извршења определио извршни поверилац. На располагању му стоје сва средства из члана 42. став 2. ЗИП, а то су: продаја покретних ствари, продаја непокретности, пренос новчаног потраживања, пренос потраживања за предају покретних ствари или непокретности, уновчење других имовинских права, пренос средстава која се воде на рачуну код банке, продаја акција и продаја удела у привредним субјектима (друштвима).

Најчешће ће то у пракси бити, пренос средстава која се воде на рачуну извршног дужника код банке. Ово посебно у ситуацији ако послодавац (привредно друштво или нека установа) нормално послује и има средстава на свом рачуну. У овом случају предлог за извршење треба да садржи, осим података из члана 49. ЗИП и матични број као и порески идентификациони број извршног дужника, те назив банке и број рачуна извршног дужника. Уколико наведене, додатне податке, из било ког разлога извршни поверилац не може да прибави, предлог за извршење може поднети и без њих (сходна примена члана 243. ЗИП), те ће их суд на предлог извршног повериоца прибавити од извршног дужника или од органа за принудну наплату. По захтеву извршног повериоца након подношења предлога орган за принудну наплату је дужан да му и сам достави наведене податке.

Извршење на средствима на рачуну извршног дужника код банке спроводи се пре правноснажности решења о извршењу у складу са одредбама чл. 54, 198, 199. и 200. ЗИП. Месно је надлежан суд на чијем се подручју налази седиште банке или друге финансијске организације код које се води рачун извршног дужника или суд на чијем се подручју налази организациони део банке или финансијске организације код које се води рачун извршног дужника. Право избора надлежности (по седишту банке или њеног организационог дела) има извршни поверилац.

Уколико извршни поверилац у поступку извршења остварује потраживање по основу извршне исправе којом се послодавцу - извршном дужнику налаже плаћање повремених давања која доспевају у одређеним временским размацима (новчана рента) онда се извршење на рачуну извршног дужника спроводи у складу са одредбом члана 201. ЗИП. На основу једног решења о извршењу, орган принудне наплате налаже банци код које се води рачун извршног дужника да без поновног захтева врши исплату повремених давања по доспелости сваког појединачног давања.

Сва новчана средства на рачуну послодавца могу бити предмет извршења и у погледу тих новчаних средстава нема ограничења, нити изузимања од извршења.

Уколико на рачуну послодавца - извршног дужника нема повчаних средстава или је њихов прилив недовољан да би се намирило потраживање извршног повериоца извршење је могуће спровести на покретним стварима извршног дужника.

У последње време као средство извршења, нарочито у случају када се као извршни повериоци појављују веће групе запослених према истом послодавцу - извршном дужнику (који најчешће има проблема у пословању) као средство извршења појављује се и продаја непокретности.

Наведеним средством извршења (у ком случају је месно надлежан суд на чијем се подручју налази непокретност), извршење се спроводи: забележбом решења о извршењу у јавну књигу, утврђивањем вредности непокретности, продајом непокретности и намирењем извршног повериоца из износа добијеног продајом.

Предмет извршења могу бити непокретности које су уписане у јавну књигу али и оне које нису уписане у јавну књигу. У овом другом случају извршење се спроводи у складу са чл. 152. и 153. ЗИП-а. Сам поступак се тада продужава, с тим што треба истаћи, да је Закон прописао обавезу извршног дужника или надлежног органа да у смислу члана 153. ст. 4. и 5. ЗИП доставе исправе које су доказ о ванкњижној својини извршног дужника. С обзиром да у Србији многе непокретности на којима право располагања и коришћења имају различити облици привредних друштава, нису уписане у јавне књиге, поменута одредба олакшава поступак извршења, а тиме и намирења потраживања.

Свака непокретност послодавца може бити предмет извршења и ту нема ограничења и изузимања, осим опет у случају из члана 42. став 7. ЗИП тј. када су у питању објекти намењени одбрани и безбедности државе.

Извршни поверилац има право да у предлог за извршење ради остваривања новчаног потраживања предложи и више средстава извршења, с тим што је тада потребно да назначи редослед по коме ће суд поступати. Суд може по службеној дужности или по предлогу странке ограничити извршење само на нека од предложених средстава, ако су довољна за намирење (члан 8. ЗИП).

У погледу рокова за покретање поступка извршења, када је реч о новчаним потраживањима или неновчаним потраживањима (осим враћања на рад и распоређивања на одговарајуће радно место), важи рок из члана 379. став 1. ЗОО и износи 10 година, а рачуна се од момента извршности одлуке уз додатни изузетак, а који чине повремена потраживања, за која важи рок из става 2. поменутог члана 379. ЗОО, рок који је предвиђен за застарелост конкретног повременог потраживања.

Овде ћемо ближе указати на улогу и овлашћења вансудског извршитеља која ће он имати у предузимању појединих извршних радњи које се тичу наплате новчаног потраживања, а према ономе што је предвиђено у предлогу Закона о извршењу и обезбеђењу.

Кад извршни поверилац у предлогу за извршење захтева да се извршење спроведе на целокупној имовини извршног дужника суд одређује извршење, односно обезбеђење без навођења средства и предмета извршења. У том случају вансудски извршитељ спроводи извршење на оним средствима и предметима извршења који су наведени у решењу о извршењу, а кад средство и предмет извршења нису наведени, извршитељ спроводи извршење, на основу сопственог закључка, на средствима и предметима извршења којим се најповољније остварује намирење извршног повериоца. Приликом спровођења извршења вансудски извршитељ, на основу закључка који је овлашћен да донесе, може тражити од надлежних лица или органа (укључујући и јавне регистре) разне врсте података о имовини извршног дужника, у нашем случају послодавца. Сви су дужни да дају или омогуће приступ подацима, осим оних података који у складу са одговарајућим законом представљају тајну и тичу се углавном питања безбедности и одбране.

Важно је истаћи да је полиција дужна да не само по налогу суда него и вансудског извршитеља спроведе мере и употреби средства принуде потребна ради извршења радње због које се предузимају, а нарочито да врши проверу и утврђивање идентитета лица и идентификацију предмета, да трага за лицима и предметима, да одузме моторно возило или другу ствар која је предмет извршења и да обезбеђује лица и имо-

вину приликом спровођења извршења. Уколико без разлога изостане помоћ полиције на захтев вансудског извршитеља суд може новчано казнити одговорно лице у организационој јединици полиције.

Ако вансудски извршитељ спроводи извршење на покретним или непокретним стварима извршног дужника, ради наплате новчаног потраживања, онда је он овлашћен, на основу решења о извршењу које доноси суд, да предузима све законом предвиђене извршне радње. То даље значи да, када су у питању покретне ствари, спроводи: попис, одузимање, процену и продају ствари у складу са законом, а када је у питању непокретност: забележбу продаје - доношењем и достављањем надлежном регистру закључка о спровођењу извршења, утврђивање вредности непокретности закључком, продају, предају и намирење странака.

Осим у извршењу на покретним и непокретним стварима вансудски извршитељ, након што донесе закључак о спровођењу извршења (суд претходно доноси решење о извршењу) може предузимати све потребне извршне радње ради намирења новчаног потраживања на средствима на рачуну извршног дужника код пословне банке. То подразумева и заплену и пренос новчаних средстава са рачуна извршног дужника на рачун извршног повериоца или претходно извршитеља, али и прибављање потребних података о бројевима рачуна и имена пословних банака код којих извршни дужник има новчана средства.

Вансудски извршитељ може предузимати и све извршне радње у поступку у коме се извршење спроводи на акцијама и уделима, а у складу са законом и то подразумева: радње пленидбе, процене, продаје и намирења странака.

Све наведене радње на које смо указали у претходном делу реферата вансудски извршитељ може, у сваком конкретном случају предузимати и у поступку у коме се извршава одлука донета у радном спору, а која гласи на новчано потраживање по било ком основу (зарада, накнада зараде, накнада штете, регреси или друга примања из радног односа).

Потребно је навести која од овлашћења вансудски извршитељ има према предлогу новог закона, а која су у добром делу од несумњивог значаја и у предметима у којима се врши

наплата новчаног потраживања из радног спора. Тако вансудски извршитељ у предметима извршења (уопште): поступа по предлогу за спровођење извршења и одређује начин извршења, ако извршни поверилац није одредио начин извршења, доставља своја акта, као и поднеске и судске одлуке по овлашћењу суда, утврђује идентитет странака и учесника у поступку извршења, прикупља податке о имовинском стању извршног дужника, доноси закључке, саставља записнике, захтеве и службене белешке у складу са овлашћењима из овог закона, спроводи попис, процену имовине, пленидбу и продају покретне имовине и непокретности, о свом трошку и на своју одговорност поверава трећим лицима продају имовине, прима и чува пописану или обезбеђену имовину извршног дужника, налаже преношење власништва над имовином и обавља деобу имовине и новчаних средстава остварених њеном продајом, спроводи иселење и друге извршне радње неопходне ради спровођења извршења, у складу са законом и другим прописима, на захтев извршног дужника, односно извршног повериоца посредује у циљу постизања споразумног решења, прима и преноси новчана средства, у складу са законом.

Појам парнице из радног односа представља шири појам у односу на радни спор. Ради свеобухватног обрађивања теме само ћемо навести да се и радник може појавити као „извршни дужник”. Најчешће, то су случајеви у којима радник начини штету предузећу или трећем лицу. Послодавац, без сагласности радника, не може приступити одбијању дела зараде већ мора своја права остварити преко суда. Уколико ни након правноснажности и извршности радник не намири послодавца овај може покренути извршни поступак.

Најчешћа средства извршења су наплата преко зараде, а ређе наплата на покретним или непокретним стварима. За ове поступке не постоје никакве посебне специфичности, па их нећемо ни анализирати.

V Закључак

Остварење права из радног односа, подразумева и постојање система извршења који омогућава ефикасну реализацију одлуке суда, која је донета у радном спору. Устав Репу-

блике Србије посебно јемчи одређена права која су у вези са радом¹⁸⁾, а то по нашем мишљењу свакако подразумева и да се та права могу остварити - реализовати. Можемо, готово извесно очекивати, да нови закон који ће уређивати извршни поступак, у погледу извршавања судских одлука из радног спора, претежно, задржи досадашњу концепцију. То значи, да суд има искључиву надлежност за дозволу и спровођење извршења ради враћања запосленог на рад. Мислимо да је то логично, пре свега из разлога, јер само суд, као државни орган, јесте овлашћен да изриче казну (али и да је и наплати), у овом случају, то је новчана казна, као начин за спровођење овог специфичног поступка.

У погледу наплате разних врста новчаних потраживања, која су утврђена извршном исправом, донетом у радном спору, извршни поверилац ће диспонирати у предлогу за извршење, да ли тражи да, суд или вансудски извршитељ спроводи извршење, а након што суд донесе решење о извршењу.

Очекујемо да се један део извршних поверилаца определи за вансудског извршитеља, што ће у доброј мери растеретити суд и тиме омогућити ефикасније поступање суда у предметима извршења које буде спроводио али такође, очекујемо да вансудски извршитељи испоље завидну ефикасност у свом поступању.

---

¹⁸⁾ "Службени гласник Републике Србије", бр. 98/2006, ступио на снагу 8. 11. 2006. године, види чл. 60. и 69.